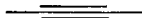

Látogatásunk második napját Békéscsabán, a központi műhelyben kezdtük. Roszkos János, a műhely vezetője ismertette tevékenységüket, eddigi eredményeiket. Megemlítette azt is, hogy a központi műhelyek létesítésével kapcsolatos kételyeket a megyei gyakorlat megcáfolta. Tapasztalataik alapján különösen fontosnak tartják a „B” változatú technikát tanítók felkészítését, támogatását. Az új tantárgy feldolgozásra váró tantervi anyaga a gyakorlati foglalkozás tananyagához képest olyan új témakörökkel bővül, melyeket a fent említett tanárok még nem tanítottak. Az átállás megkönnyítésére továbbképzéseket, bemutató tanításokat szerveznek és tartanak. Segítségét nyújtanak a tanmenetek, műszaki dokumentációk és mintadarabok elkészítésében. Körülbelül 110 iskolát látnak el AV ismerethordozókkal és anyaggal. Az általunk megtekintett néhány információhordozó és a rajtuk megjelenített témák kapcsán – a dobozi gondolatot folytatva – megállapítottuk, hogy tantárgyunkban célszerűbb a műszaki rajz elnevezés helyett az általánosabb műszaki ábrázolás használata. (A műszaki ábrázolás az emberi kommunikáció része, amely a technikai környezetben lehetővé teszi jelek átadását, átvételét, tárolását.)

A továbbiakban a mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok tanításának gondjairól, szépségeiről kaptunk képet iskolai gyakorlókertekben Békéscsabán és Csorváson. Ezen a területen fontos jövőbeni feladatunk van: egyfajta szemléletformálás, miszerint erőteljesebben szükséges hangsúlyozni a technika szerepét és fontosságát a mezőgazdasági termelésben és élelmiszerfeldolgozásban is.

Látogatásunk kulturális programmal zárult, melyben megismerkedhettünk Gyula város nevezetességeivel.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy szakmai tapasztalatszerzésen a kölcsönös tájékoztatás, a vita elősegítette a résztvevőkben a technikai nevelés egységes szemléletének, értelmezésének kialakítását, kialakulását. A látottak megerősítettek bennünket abban is, hogy a technika szakos tanárképzésben és továbbképzésben olyan munkát kell végeznünk, mely lehetővé teszi, hogy a technikát biztos szakmai tudással és magasfokú módszertani kulturáltsággal rendelkező tanárok minél eredményesebben oktassák.

A KORSZERŰBB OROSZNYELV-OKTATÁSÉRT I.

Szerkesztette: dr. Misky György, Janus Pannoni-
us Tudományegyetem, Tanárképző Kar, Pécs,
1982. pp. 280.

A pécsi Janus Pannoni-
us Tudományegyetem
orosztanárai még a Pedagógiai Főiskola munka-
társaiként több alkalommal jelentkeztek önálló
kötetten is (lásd, a helyi MAPRJAL kiadvá-
nyait), hogy segítsék az orosznyelv-tanárok to-
vábbképzését, illetve önképzését. Ugyanez a cél
vezeti a jelen kötet munkatársait is: korszerű
és közérthető módon adni segítséget nyelvtaná-
rainknak, figyelembe véve az anyanyelvi inter-
ferenciát és a pedagógiai tudomány ismeretszer-
zési folyamatról vallott legújabb eredményeit.

Mint a szerkesztő megjegyzi a bevezetőben: A
Baranya Megyei Pedagógus Továbbképzési Inté-
zettel karöltve új módszerekkel és szervezeti for-
mákkal próbálkozunk, hogy az eddiginél sok-
kal eredményesebben, irányított módon folyta-
tódjék orosznyelv-tanáraink továbbképzése.” Vi-
tathatatlan tény, hogy csak a jól felkészült ta-
nárok és a nyelvtanítás új koncepciója lendít-
het a nyelvtanítás kissé lemaradt szekerén: a
nyelvvizsgáló szembeni társadalmi igények nőttek,
nem véletlen, hogy épp ebben az évben látott
napvilágot a nyelvtudást elismerő és honoráló
legújabb nyelvi rendezet (nyelvpótlékok és a
nyelvi vizsgák rendezése minden szinten), de
ugyanígy 1982. szeptemberétől indult meg az
általános iskola 3. osztályától a mindenkire vo-
natkozó (tömeges, általános) orosz-nyelvtanítás.
A társadalmi igények és elvárások jobb meg-

oldásában vállal magára sokat a vizsgált kiadvány. A továbbképzés új formáit – elsősorban a szakmai önképzést – boncolgató pécsiek jelen kötet nagy segítségét és széles tájékozódást nyújt mind az általános iskola, mind a középiskola orosz nyelvet tanító tanárainak. Ebben szerintünk nemcsak a kötetben található cikkek tartalmi értékei segítenek, hanem az is, hogy több cikk, tanulmány orosz nyelven íródott, s így közvetlenül is segíti az orosz nyelv gyakorlását és felhasználását, másrészt több íráshoz feladatgyűjtemény, majd megoldás, kulcs is kapcsolódik. Ez segíti az önkontrollt, serkenti a munkára, búvárkodásra. Különösen hasznos a tanulmánykötet abból a szempontból is, hogy a szerzők figyelembe vették az orosz nyelv fejlődésének legújabb tendenciáit is, azokat, amelyeket a kézikönyvek még nem közölnek, amelyekről csak szakfolyóiratokban, vitákban vagy konferenciákon esik szó. Így bekerültek a kötetbe a mai kiejtési normák változásai, alaktani tendenciái és új szavak, fordulatok is, reagálva Köllő Mártának az INYT-ben és másutt többször is elhangzott felhívására, hogy a mindennapok szavaival is ismertessük meg tanítványainkat. (A következőkben röviden szólnunk a kötet tanulmányairól, egységesen magyar nyelven közöljük a tanulmányok címét, zárójelben jelölve csupán, ha az oroszul íródott!)

Hetesi István: A szerelem és a társadalmi cselekvés összefüggése Turgenyev „A küszöbön” c. regényében (pp. 3–23.). A szerző felhívja a figyelmet I. Sz. Turgenyev elmúlt évszázadi nagy népszerűségére Magyarországon, amely többek között a kitűnő műfordításoknak is köszönhető. A dolgozatban a szerző először megvilágítja a szerelem és a cselekvés turgenyevi összefüggéseit, fő jellegzetességeit, majd a másodikban bemutatja és elemzi ezeket „A küszöbön” c. regény alapján. A szerző tanulmánya végén ajánló bibliográfiát is ad az önálló tanulmányozáshoz. *Hajzer Lajos:* Az orosz helyesírás iskolai tanításának néhány kérdéséről (pp. 24–78.). A tanulmánykötet nemcsak egyik leg hosszabb, de leggazdagabb írása is. A szerző a hazai oroszoktatás egyik legelhangzottabb területével, a helyesírási ismeretek tanításával foglalkozik. Állításait nagy orosz nyelvészek (pl.: L. V. Scserba) és a normatív nyelvtanok alapján alapozza meg elméletileg, s igen sokoldalúan világítja meg példákkal, orosz nyelvű újságok, szépirodalmi példák bemutatásával. Nagy gond, hogy a helyesírás az orosz nyelv-oktatás spontán módon elsajátítandó területei közé tartozik, nagy ezen a téren az ösztönösség és az anarchia (a szerző egymás után idézi a forgalomban levő iskolai nyelvkönyvek helyesírási ellemzőit, az orosz nyelv hazai oktatásának megörökött hibás felfogásait, vulgárizálásait, stb.). A több hazai tankönyvön és szótáron át hagyományozódott hibás felfogások tömege, amelyeket a szerző egymás után sorol fel, megdöb-

bentó (pl.: a „vasutasnap”, „bányásznap”, stb. az oroszban nem „vasutasok, bányászok napja”, tehát nem többes szám birtokos, hanem egyes szám birtokos („a vasutas napja”) stb. A cikk kimondatlanul több helyen is hangsúlyozza, hogy az orosz helyesírást szótáraink, tankönyveink a magyar anyanyelv alapján találják (lásd. pl.: nagybetűs és kisbetűs írás a címekben, elnevezésekben, avagy az orosz keletkezés, betűszavak, rövidítések kérdése). Különösen gazdag a tanulmány példaanyaga és gyakorlatai, amelyek mind a szerző gazdag ismeretanyagát és tájékozottságát mutatják. *Lendvai Endre:* A személynevek az orosz nyelv rendszerében és tanításuk (pp. 79–106., orosz nyelven). A tanulmány először az orosz személynevek és elnevezések rendszerét adja, majd bemutatja funkciójukat és poliszémiájukat. A személynevek orosz rendszere számtalan (grammatikai formálművelés mellett) szociolingvisztikai kérdést vet fel: itt nemcsak az orosz hármass névhasználat matematikai variációs lehetőségéről van szó, hanem az egész névhasználat szociológiai és funkcionális rendszeréről (pl.: ezen ismeret hiánya nemcsak üdvözléseinket teheti „sutává”, nélküle nem értjük meg az orosz szépirodalmi művek, vagy épp a színház megszólításait, névhasználatát!). A szerző rávilágít a névadás divatjára, eredetére, s végül magyar–orosz összevetéseket is tesz. *Martsa Sándor:* Az orosz mozgást jelentő igék szemantikai különlegességei (pp. 107–133., orosz nyelven). A mozgást jelentő igék az oroszul tanulók számára – az igazságszerűség mellett – a legnagyobb problémát jelentik, itt nemcsak a különböző igekötők megtanulásáról van szó, hanem azokról az árnyalatokról, amelyek a két nyelvet jellemzik. A közeledés és a távolodás, a mechanikus (cél nélküli) és a szándékos (céltudatos) mozgás kifejezésére szolgáló igék pontos ismerete a magasabb nyelvtudást tükrözi. Véleményünk szerint ezt mind pontosabban csak a graduált (jól átgondoltan szakaszolt) nyelvtanítással érhetjük el (gondoljunk itt az orosz igei prefixumok poliszémiájára, pl.: „zahodity” – nemcsak „elkezdeni járni”, hanem „betérni út közben”, de az „uhodity” nemcsak „távolodást”, hanem a cselekvés kezdetének a pillanatát is jelölheti, stb.). Különleges érdeklődésre tarthat számot *Martsa Sándor:* Az orosz nyelv esetrendszerének funkcionális-szemantikai elemzése, összevetése a magyar nyelvvél (pp. 134–195., orosz nyelven) c. tanulmánya. A két nyelvben az esetrendszer maga is érdeklődést vált ki a hallgatókból, a két nyelv esetrendszerét a két nyelv rendszerének (nyelvszáladához, nyelvi univerzálékhoz való tartozásuk) a vizsgálata, ill. tisztázása nélkül megoldani nem lehet. Az esetrendszerek tisztázása elméletileg sok hasznot rejtget a nyelv-oktatás számára is, az utóbbi kérdésben tényleg sokat tettek hazai szerzőink is (lásd az irodalomban Papp Ferenc, Pete I., Dezső L. mun-

kasságát). *Medve Zoltán*: Jelző, kiegészítő vagy mondattani szinkretizmus (pp. 196–215., orosz nyelven). A tanulmány az orosz birtokos jelző kérdéseit elemzi, érintve az ún. nem egyeztetett jelző speciális kérdéseit, fordítástechnikai problematikáját. Az esztrendszer után (l. előző tanulmány) a jelen cikk az orosz és a magyar mondattan eltéréseit boncolgatja értő szemmel és segítő szándékkal. *Misky György*: A szóösszetétel tanulmányozásának és a tanulók beszéde fejlesztésének módszertana (pp. 214–241., orosz nyelven). A szerző jól csoportosítja az orosz szóösszetétel azon kérdéseit, amelyek segítik a lexikai ismeretek gazdagodását és a beszéd fejlesztését (pl.: szópárok felismerése, szótövek megkeresése, etimológizálás, stb.), igen gazdag a példa- és szemléltető képanyaga. *Rumpler Nyina*: A tanító alakja Csingiz Ajmatov munkásságában (pp. 242–260., orosz nyelven). Cs. Ajmatov a soknemzetiségű szovjet irodalom napjaink legszínesebb egyénisége, a tanulmány nagy segítséget nyújt munkássága megismerésében, művei – elsősorban a címadó alapján – megértésében és elemzésében, ezt segíti a szerző a gazdag bibliográfiával is. A tanulmánykötetet *Tóth László*: A főnévi igenév igeszemléletének a megválasztása a „mocs/szmocs”, a „mozsno” + főnévi igenév szerkezetben (pp. 261–278., orosz nyelven). Vitathatatlanul a leggazdagabb az orosz nyelvtan problémakörében az igeszemlélet kérdése, tisztázásához nagyban hozzájárultak a hazai szerzők is (pl.: Bihari József). A tanulmány ennek a kérdéskörnek egy részletkérdésével foglalkozik: különösen nehéz a kérdés megválaszolása, ha a „mocs/szmocs + főnévi igenév” szerkezet példájára a segédigéhez folyamatos vagy befejezett szemléletű főige egyaránt csatlakozhat. A szerző a fenti kérdéskört igen részletesen, számtalan irodalmi példával szemlélteti és teszi érthetőbbé, ezzel is segítve a kiválasztásban „a nyelvérzék” alakulását.

Úgy érezzük, hogy a rövid ismertetés csak elvtve tudja bemutatni a tanulmánykötet értékeit, de talán felhívja a figyelmet és az érdeklődést. Az érdeklődők a kötetet közvetlenül beszerezhetik a szerkesztőségtől (Dr. Misky György, Pécs, 7604), s a szerzők szívesen várják a kollegák és szakdolgozók leveleit.

Dr. Horgosi Ödön

KÉZIKÖNYVEK A TÖRTÉNELEMTANÍTÁSHOZ

A tantárgyreform kapcsán a pedagógusokkal szemben támasztott mind magasabb szakmai követelmények és az a tanári önbecsülés is, amely jellemzője kell legyen minden komoly októnak, újra és újra felvetik az önképzés, a szakirodalomban való elmélyülés szükségességét. Ugyanakkor a szaktanároknak nagyobb önállóságot biztosító tanterv, a szabad szombatok be-

vezetésével megnövekvő órán kívüli nevelési feladatok, a tankönyvek várható stabilizálódása, az igazán korszerű oktatás megköveteli a fokozott ismeretszerzést, s az új ismeretek öntevékeny beépítését a tananyagba. Ám azzal is számolnunk kell, hogy a szakcikkek, tanulmányok terjedelme érthető gazdasági nehézségek következtében annyira leszűkül, hogy a szerzők legtöbbször a terjedős kifejtés helyett mind több szakmai terminus technicus közbeékelésével tömöríti előadását, ami nagyon megnehezíti olvasatát, megértését, illetve a terminusok fogalomtartalmának felületes ismerete komoly félreértéseket eredményezhet. Nem lenne tehát haszontalan, ha a történelem szakos tanárok is éppúgy lexikonszerű segédkönyvekhez folyamodhatnának egy-egy értelmezési probléma kapcsán, mint pl.: a nyelvszakosok a szótárakhoz. De ilyen mű sajnos még nincs, legfeljebb a hovatovább centenáriumát érő Pallas vagy némileg változtatott utánnomása, a Révai-lexikon az, amelyhez nyúlhatnak az érdeklődők. (Az Új Magyar Lexikon nagyon szelektáltan és szűkszavúan közöl történeti címszavakat.)

Éppen a fentiek miatt ítéljük nagyon fontosnak, hogy felhívjuk a történelemtanárok figyelmét két, a közelmúltban megjelent házagpótló munkára, a Heves megyei Levéltár kollektívája által összeállított *Magyar történelmi fogalomgyűjtemény* két kötetére (szerk.: BÁN Péter. Eger, 1980. – utánnomás: 1982.) és a nyíregyházi tanárképző főiskola tanárának, DR. KRIVECZKY Bélának művére (*Történelmi szak kifejezések magyarázó szótára*. Bp. 1982. – főiskolai jegyzet.). Míg az előbbi (MTF) közel 1100 oldalon a magyar történelem legfontosabb fogalmait, szakterminusait értelmezi enciklopedikus alapossgal, addig az utóbbi (TMSz) 300 oldalon puritán egyszerűségű, valóban szótárszerű rövidegleg fogalmazott magyar és egyetemes történeti címszavakat hoz. A két mű forgatása külön-külön is nagyon hasznos lehet, de valójában – mivel sok szempontból szinte kiegészítik egymást – együtt érdemes használni őket.

A szerzők, ahol csak módjukban állt, igyekeztek pontos meghatározásokat adni, de nem törekedtek minden esetben arra, hogy ún. „tisztá” (tartalmában teljesen feltárt) fogalmakat definiáljanak. Mire gondolok? Az MTF pl.: a királyi vármegyék kialakulásának kérdésénél vázolt néhány álláspontot, majd GYÖRFFY György hipotézise mellett foglalt állást. Nem biztos, hogy GYÖRFFYnek igaza van, de az biztos, hogy nem lehet minden egyes szócikk megfogalmazásával végeláthatatlan akadémikus viták nyugvóponttra jutásáig várni. Ellenkezőleg, kellene az ilyen provizórikus definíciók is, amelyeket később vagy igazol a tudomány, vagy egy másik kiadásban már verifikálhatóbb elmélettel helyettesíthetők.

Néhol következetlenek voltak a szerzők an-